

UDK: 336.717.061(497.11) ; 347.455

CERIF: S130, S144

ТИП РАДА: ИЗВОРНИ НАУЧНИ РАД

др *Марија* КАРАНИКИЋ МИРИЋ*
редовни професор Правног факултета Универзитета у Београду

ИНТЕРВЕНТНО ЗАКОНОДАВСТВО НА ПРИМЕРУ ЗАКОНА О КОНВЕРЗИЈИ СТАМБЕНИХ КРЕДИТА ИНДЕКСИРАНИХ У ШВАЈЦАРСКИМ ФРАНЦИМА¹

Сажетак

Закон о конверзији стамбених кредитних индексираних у швајцарским францима усвојен је по хишном поседујуку средином 2019. године с циљем да се ex post facto пружи посебна правна заштитна корисницима дуторочних стамбених кредитних везаних за ту страну валуту. У овом раду указује се прво на релативно нову појаву „интервенентно“ мењања или усвајања пројиса зарад решавања појединачних спорних друштвених ситуација које доносиоци политичких одлука перципирају као акутан социјални или политички проблем. Новоусвојени Закон о конверзији сада у њакве „интервенентне“ пројисе. Стога се пошом у раду разматрају одређене одредбе новој закона које се лоше уклапају у зашечена правила о закључењу уговора. На крају се приказује досадашња банкарска пракса закључења уговора о конверзији која се развила на темељу овој новој интервенентној закона.

* Електронска адреса аутора: marija@ius.bg.ac.rs.

1 Рад је написан на основу истраживања спроведеног за потребе пројекта Правног факултета Универзитета у Београду „Идентитетски преображај Србије“ за 2020. годину.

Кључне речи: *Интервенциони закони. – Закон о конверзији стамбених кредитних индексираних у швајцарским францима. – Пону-да. – Прихвати. – Конверзија.*

I Увод

Закон о конверзији стамбених кредита индексираних у швајцарским францима (у даљем тексту: Закон о конверзији или ЗК)² из 2019. године треба разумети као покушај законодавца да стави тачку на друштвене и правне несугласице о пуноважности валутне клаузуле у швајцарским францима, односно да оконча вишегодишњу контроверзу о правној судбини дугорочних стамбених кредита везаних за ову страну валуту.

Такви кредити су се појавили масовно на српском тржишту 2006. године. Њихова предност у односу на стамбене кредите индексиране у еврима огледала се у нижој каматној стопи и стога већој приступачности за кориснике са слабијом кредитном способношћу, а недостатак у већем ризику. Повећана ризичност дугорочних кредита везаних за швајцарски франак потиче како од тога што се курс динара утврђује према евр, док се курс динара према осталим страним валутама (укључујући швајцарски франак) утврђује на основу курса динара према евр, тако и од тога што корисници тих кредита своје редовне приходе махом остварују у домаћој валути или у еврима.

Када је дошло до осетног раста курса швајцарског франка у односу на динар и евро, као и значајног раста евра у односу на динар, повећали су се и динарски износи кредита који су индексирани у швајцарским францима. Последишно повећање рате стамбеног кредита везаног за швајцарски франак довело је кориснике кредита који своје зараде остварују у динарима у неповољан финансијски положај, а број таквих корисника створио је могућност да описана ситуација прерасте у озбиљан друштвени проблем.

Уследиле су одлуке и препоруке Народне банке Србије, које су у основи биле усмерене на постериорну заштиту корисника дугорочних стамбених кредита везаних за швајцарски франак, као и бројне тужбе тих корисника против пословних банака, у којима су тужиоци по правилу захтевали раскид уговора због промењених околности или утврђење ништавости валутне клаузуле.³ Коначно, законодавна интервенција у

2 Закон о конверзији стамбених кредита индексираних у швајцарским францима – ЗК, *Службени гласник РС*, бр. 31/2019.

3 О генези проблема у којем су се нашли корисници дугорочних кредита везаних за швајцарски франак видети у: Милош Живковић, „Кратка правна анализа

овој сфери спроведена је средином 2019. године када је по хитном поступку усвојен поменути Закон о конверзији.⁴

Доношење Закона о конверзији сагледава се у овом чланку прво као део једног релативно новог тренда „интервентног“ мењања постојећих односно усвајања нових прописа с циљем решавања оних индивидуалних спорних друштвених ситуација које доносиоци политичких одлука виде као акутан социјални или политички проблем. Потом се разматрају поједине мањкавости нових законских правила којима је унета конфузија у област закључења уговора – што је иначе детаљно нормирана област српског уговорног права.⁵ На крају се приказује пракса пословних банака у погледу закључења уговора о конверзији на темељу овог новог „интервентног“ прописа.

II Нови законодавни манир: интервентно доношење закона

Доношење Закона о конверзији спада у исхитрене законодавне подухвате који се у последње време предузимају у циљу решавања појединих спорних друштвених ситуација. Реч је увек о неким конкретним случајевима које доносиоци политичких одлука разумеју као важан и актуелан социјални односно политички проблем. Ти случајеви су редовно правно уређени и могли би се решавати по постојећим нормама. Правила постоје, али се у конкретном случају не прихватају резултати њихове примене, него се законодавном интервенцијом „одустаје“

правног схватања ВКС о пуноважности валутне клаузуле код уговора о кредиту у швајцарским францима и конверзији“, *Право и привреда*, бр. 4–6/2019, 459–462. Ставовe правне и економске теорије о томе видети у: Драгиша Слијепчевић, „Примена валутне клаузуле и променљиве каматне стопе у уговору о кредиту“, *Билтен судске праксе привредних судова*, бр. 4/2016, 355–366; Милан Јовановић, „Анализа правних и економских аспеката става Врховног касационог суда о пуноважности валутне клаузуле код уговора о кредиту у швајцарским францима и конверзији“, *Право и привреда*, бр. 4–6/2019, 491–504; Борис Беговић, „Валутна клаузула: сврха, дилеме и могући исходи“, *Право и привреда*, бр. 10–12/2016, 24–53; Борис Беговић, „Ревизионизам на делу: наставак саге о валутној клаузули“, *Правни животи*, бр. 11/2017, 409–424; Борис Беговић, Никола Илић, „Корак напред, четири корака назад: Врховни касациони суд још једном о валутној клаузули“, *Право и привреда*, бр. 10–12/2017, 7–25; Борис Беговић, Никола Илић, „Порекло заблуде о сврси валутне клаузуле“, *Анали Правној факултету у Београду*, бр. 2/2017, 26–42.

4 О друштвеним околностима под којима су доношене одлуке о решавању тог проблема видети: Борис Беговић, „Тријумф идеје над разумом: правноекономски коментар правног схватања Врховног касационог суда о пуноважности валутне клаузуле“, *Право и привреда*, бр. 4–6/2019, 431–432.

5 Видети нарочито чл. 26–73 Закона о облигационим односима – ЗОО, *Службени лист СФРЈ*, бр. 29/78, 39/85, 45/89 и 57/89, *Службени лист СРЈ*, бр. 31/93 и *Службени лист СЦГ*, бр. 1/2003.

од постојећих решења и конкретне ситуације се уређују накнадно – доношењем нових прописа. Под исхитреним поступањем законодавца не мисли се нужно на то да се закон мења или доноси по хитном поступку, мада је често баш тако, него на то да се нови пропис доноси без озбиљног претходног разматрања нових правних и економских ризика односно негативних последица које применом тог прописа могу да настану за учеснике у правном промету.

Интервентно доношење закона постало је манир. Законодавац је поступао на тај начин у широком распону случајева: од константног продужавања рокова за завршетак студија по „старом“ наставном програму,⁶ преко увођења казне доживотног затвора за одређена кривична дела која изазивају нарочити одијум јавности,⁷ привременог смањења пензија које исплаћује Републички фонд за пензијско и инвалидско осигурање,⁸ до прописивања нових правно и морално деликатних облика штете.⁹

Типично је за овакве законодавне интервенције то што се спроводе без стварне прилике за јавну расправу, а некада и противно саветима струке.¹⁰ Законодавац се у таквим ситуацијама не устеже да зарад постизања неког непосредног политичког односно социјалног циља у потпуности изокрене смисао и сврху појединих правних института.

6 Закон о високом образовању, *Службени гласник РС*, бр. 88/2017, 73/2018, 27/2018, 67/2019 и 6/2020, чл. 148.

7 Закон о изменама и допунама Кривичног законика, *Службени гласник РС*, бр. 35/2019.

8 Закон о привременом уређивању начина исплате пензија, *Службени гласник РС*, бр. 116/2014 и 99/2016.

9 Закон о превенцији и дијагностици генетичких болести, генетички условљених аномалија и ретких болести, *Службени гласник РС*, бр. 8/2015, стручној и општој јавности познат још као *Зојин закон*. У атмосфери привидног политичког консензуса, без стварно вођене суштинске стручне и опште јавне расправе, Зојиним законом су у српско одштетно право уведени нови институти који покрећу осетљива морална питања која излазе из уобичајеног правног дискурса. Детаљно о томе: Марија Караникић Мирић, „Штета услед нежељеног рођења и нежељеног живота: Осврт на Зојин закон“, *Анали Правној факултету у Београду*, бр. 1/2016, 105–131.

10 Видети, на пример, петицију „Струка против казне доживотног затвора без права на условни отпуст“, коју је у мају 2019. потписало преко 90 универзитетских наставника, судија, јавних тужилаца и њихових заменика, адвоката и чланова међународних тела за заштиту људских права, доступно на адреси: www.bgcentar.org.rs, 20. 2. 2020. Видети и Саопштење Адвокатске коморе Београда поводом измена Кривичног законика, објављено 21. маја 2019, доступно на адреси: www.akb.org.rs, 20. 2. 2020, у којем, између осталог, стоји: „Имајући у виду да је претежни део измена настао као реакција на тренутно расположење јавног мњења, а не као резултат озбиљне стручне расправе и анализе, очекујемо да ће у пракси резултирати бројним неправичним ситуацијама у којима изречене казне неће бити сразмерне друштвеној опасности конкретних кривичних дела и њихових учинилаца.“

Описане законодавне интервенције могу да имају различите негативне последице. Прво, њима се слаби поверење у законску норму. Ако се закони константно доносе а проблеми се и даље гомилају, то значи да су закони нејако средство за решавање уочених проблема. Друго, константна законодавна активност односно хиперпродукција прописа повећава правну несигурност, нарочито ако је припрема закона нетранспарентна а усвајање по хитном поступку. Треће, нестандартна употреба уобичајених правних израза може да изазове додатну неусклађеност судске праксе, а на средњи и дути рок да у потпуности поремети начин на који разумемо одређене правне институте.

III Закон о конверзији као интервентни закон

1. Суштинске мањкавости ЗК као интервентног закона

Да Закон о конверзији спада у описане интервентне законе, јасно је већ из његовог Образложења.¹¹ Тај релативно кратак документ обилује понављањима, циркуларним исказима и недовршеним реченицама, а у већем делу своди се на препричавање законског предлога.¹² У Образложењу стоји да су Влада и Народна банка Србије

„свесне проблема у коме су се грађани који су закључили уговоре о кредиту индексиране у швајцарским францима (и то у великом броју случајева ради испуњења својих основних потреба за обезбеђивањем становања) нашли услед континуираног и неповратног јачања курса ове валуте“,

те да су закључиле да је неопходно да се донесе закон којим би се ово питање посебно уредило.

У Образложењу се не наводи с којим су се проблемом суочили корисници дугорочних стамбених кредита везаних за швајцарски франак, не спецификује се природа тог проблема и не доводи се у питање чињеница што у српском праву већ постоје правила по којима би постојећи спорови из оваквих уговора могли да се решавају.

Тамо још пише да је законодавни циљ да се

„на једнообразан и социјално прихватљив начин разреши отворено питање кредита индексираних у швајцарским францима“,

11 Образложење Закона о конверзији стамбених кредита индексираних у швајцарским францима – Образложење, доступно на адреси: www.parlament.gov.rs, 20. 2. 2020.

12 На препричавање Предлога ЗК одлази више од две трећине (или 2147 речи) од укупног обима (или 3080 речи) Образложења.

из чега произлази да предлагач сматра да примена затечених правних правила на то „отворено питање“ не доводи до друштвено прихватљивог резултата.

Даље, у Образложењу се не разматра постоји ли јавни интерес за доношење предметног закона, него се истиче појединачни интерес корисника кредита индексираних у швајцарским францима да се њихов положај

„изједначи с положајем у коме би били да су им одобрени кредити индексирани у еврима“.

Тврди се да спровођење Закона о конверзији неће имати никакве ефекте на привреду иако је предвиђено да се за спровођење тог закона из буџета Републике Србије издвоји 11,7 милијарди динара.¹³

Конечно, закључује се да ће се тим законом *на њравичан начин* решити проблем грађана који су закључили уговоре о кредиту индексираних у швајцарским францима, при чему се уопште не узима у обзир то што ће трошкове спровођења Закона о конверзији сносити сви грађани, а неки чак непосредно, јер је тим законом, рецимо, прописано да су јавни бележници дужни да своје услуге у вези с конверзијом пруже без накнаде.¹⁴

Закони су по дефиницији општи акти. За разлику од тога, Закон о конверзији уређује један скуп индивидуално прецизно, поименце одредивих и дефинитивно одређених, пребројивих ситуација односно случајева. Другим речима, тај закон је писан за један затворени круг корисника кредита индексираних у швајцарским францима, који на дан ступања тог прописа на снагу још увек нису отплатили кредит. Такви корисници уживају повољнији законски третман од корисника кредита индексираних у швајцарским францима који су кредит отплатили пре ступања на снагу Закона о конверзији.

Исто тако, корисници дугорочних стамбених кредита везаних за ту страну валуту уживају привилеговани законски третман у односу на кориснике таквих кредита везаних за евро. У Образложењу није учињен ни елементарни покушај да се то бар објасни, односно да се дају било какви објашњавајући разлози за то ако се већ такво неједнако поступање не може оправдати.

13 „Фискални савет сматра да би проблем требало решавати без непосредних буџетских трошкова, на сличан начин као и у претходним случајевима у којима су судови прогласили банкарску праксу незаконитом. [...] Предложено трошење јавних средстава може представљати преседан и отворити врата за нове буџетске трошкове.“ Фискални савет РС, „Оцена Предлога закона о конверзији стамбених кредита индексираних у швајцарским францима“, доступно на адреси: www.fiskalnisaвет.rs, 20. 2. 2020.

14 ЗК, чл. 12 ст. 1.

У Образложењу је констатовано да „континуирано и неповратно јачање“ швајцарског франка представља проблем за кориснике кредита индексираних у швајцарским францима. Јачање швајцарског франка се суштински погрешно означава као неповратно и занемарује се то што за време трајања дугорочног кредитног односа јачање може да се прекине и чак преокрене у слабљење ове валуте.

Дискусија о кредитима индексираним у швајцарским францима редовно се ставља у контекст начела једнаке вредности узајамних давања из чл. 15 ЗОО¹⁵ и повређених основаних очекивања корисника кредита.¹⁶ Евентуална основана очекивања друге уговорне стране не узимају се у обзир ни у Закону о конверзији нити у његовом Образложењу. Коначно, у Образложењу се уопште не разматра да ли се држава излаже неком облику одговорности за овакво *ex post facto* интервентно захватање законодавца у имовинскоправне интересе односно за евентуалну повреду основаних очекивања банака које нису поступале на незаконит начин.¹⁷

2. Номотехничке мањкавости ЗК као интервентног закона

Интервентни прописи су најчешће номотехнички потпуно недорађени, лоше срочени и тешки за примену, генеришу спорове о значењу и стварају потребу да судови тумачењем учитавају смисао у непромишљене и често бесмислене исказе законодавца. И Закон о конверзији пати од бројних номотехничких недостатака.

Рецимо, тај закон садржи бесмислену одредбу која гласи:

„стамбени кредит је кредит који је предмет уговора о кредиту.“¹⁸

Или, након што је неколико пута поменуо уговор о конверзији, законодавац каже:¹⁹

„уговор којим се врши конверзија кредита (у даљем тексту: уговор којим се врши конверзија)“,

као да тај уговор ниједном до тада није поменуо и као да има било какве разлике између назива у основном тексту и назива у загради.

15 Драгиша Слијепчевић, „Примена валутне клаузуле и променљиве каматне стопе у уговору о кредиту“, *Билтен судске љивредних судова*, бр. 4/2016, 357–361.

16 Д. Слијепчевић, 360–361.

17 Домаћа правна теорија је већ упозорила на ту могућност. Видети: Никола Илић, „Кредити индексирани у швајцарским францима и инвестициона арбитража“, *Право и љивреда*, бр. 4–6/2019, 505–520.

18 ЗК, чл. 2 ст. 1 тач. 5.

19 ЗК, чл. 7 ст. 2.

Даље, у Закону о конверзији користе се два израза који наизглед делују као синоними: „уговор о конверзији“ и „уговор којим се врши конверзија“. Ниједан од та два израза није устаљен у нашем законодавству и правној пракси. Израз „уговор којим се врши конверзија“ имплицира да је реч о правном послу располагања, а израз „уговор о конверзији“ оставља то питање отвореним.

У чл. 2 Закона о конверзији налазе се ближа одређења појединих појмова.²⁰ Нека од њих своде се на пука упућивања на друге законе. Такве су, рецимо, „дефиниције“ банке и валутне клаузуле. С друге стране, законодавац је пропустио да дефинише кључне а спорне појмове конверзије и уговора о конверзији односно уговора којим се врши конверзија.

Класична установа конверзије подразумева да је уговор који се конвертује апсолутно ништав.²¹ Ништавост правног посла који подлеже конверзији спада међу опште услове за сваку конверзију – било законску, било вољну, било судску.²² Међутим, Закон о конверзији не уређује преображај непуноважног уговора у пуноважан. Напротив, конверзија из Закона о конверзији подразумева постојање пуноважног уговора о кредиту и његову споразумну ревизију. Почетна премиса новог закона јесте пуноважност уговора о кредиту, а не његова ништавост. Нови закон прописује обавезу једне уговорне стране да своје саговорнику неопозиво понуди измену уговора о кредиту који је пуноважан и производи правна дејства. Пошто се израз конверзија у Закону о конверзији очигледно користи на нестандардан начин, било је нужно да се у том закону посебно дефинише појам конверзије.

IV Правила ЗК о закључењу уговора о конверзији

Закон о конверзији је типичан интервентни пропис који садржи одређена специјална правила о неким класичним грађанскоправним питањима. Он одступа од основних номотехничких и догматичких постулата. Писан је инструментално и на брзину.²³ Логика и сврха

20 Маргинални наслов чл. 2 ЗК погрешно гласи „Значење појединих појмова“. Речи, изрази, термини имају значење, а појмови имају обим и садржину.

21 Видети ЗОО, чл. 106: „Кад ништав уговор испуњава услове за пуноважност неког другог уговора, онда ће међу уговарачима важити тај други уговор, ако би то било у сагласности са циљем који су уговарачи имали у виду кад су уговор закључили и ако се може узети да би они закључили тај уговор да су знали за ништавост свог уговора.“

22 Владимир В. Водинелић, *Грађанско право. Увод у грађанско право и Ојштии гео грађанској праву*, 3. издање, Београд, 2017, 471–474.

23 Убрзани рад на законском решењу проблема у којима су се нашли корисници стамбених кредита везаних за швајцарски франак почео је у време интензивирања

појединих грађанскоправних института подређене су у том закону непосредном политичком циљу. Стога је тешко да се стандардном методологијом и апаратуром грађанског права утврди смисао његових одредаба, односно да се разјасне законска правила којима су одређени грађанскоправни институти, супротно својој сврси и смислу, стављени у функцију решавања конкретне политичке проблеме. Ево неколико примера таквих одредаба Закона о конверзији, које се односе на закључење уговора.

1. Понуда, предлог уговора и коначан текст уговора

Закон о конверзији обавезује банку да у року од 30 дана од ступања тог закона на снагу²⁴ учини понуду кориснику кредита за закључење уговора који се у Закону о конверзији назива уговором о конверзији. Уз то, прописује законодавац, банка је дужна да кориснику достави „предлог уговора којим се врши конверзија са новим планом отплате“. И још, коначан текст уговора којим се врши конверзија споразумно ће утврдити банка и корисник кредита.²⁵

Законодавац, дакле, наизглед разликује три правна посла. Прво, у чл. 6 помиње се обавезна „понуда за закључење уговора о конверзији уз индикативан обрачун конверзије кредита“. Друго, у истом члану говори се о „предлогу уговора којим се врши конверзија“. Тај предлог треба да прати понуду по изричитом слову закона, из чега произлази да се ради о два одвојена посла: понуди за закључење уговора и предлогу коначног уговора. Треће, у истом законском члану помиње се и „коначан текст уговора којим се врши конверзија“, који споразумно треба да утврде банка и корисник кредита. Сви ови изрази употребљени су на неуобичајен начин и тиме је створена конфузија.

Коначно, споразумно утврђивање садржине уговора о конверзији подразумевало би, по претпоставци, да се корисник и банка упусте у неки облик преговарања мада се преговори не помињу у овом закону.

Понуду нормално чини онај ко више неће да преговара, него хоће да уговара. Понуда је, по дефиницији, коначан предлог за закључење

њихових јавних протеста, у другој половини марта 2019. Почетком априла 2019. објављено је Правно схватање Врховног касационог суда (ВКС) „Пуноважност валутне клаузуле код уговора о кредиту у CHF и конверзија“, усвојено на седници Грађанског одељења ВКС одржаној 2. априла 2019, доступно на адреси: www.vk.sud.rs, 19. 2. 2020. Већ 25. априла те године усвојен је по хитном поступку Закон о конверзији. У службеном гласилу објављен је 29. априла 2019, а на снагу је ступио осмог дана од дана објављивања.

24 ЗК је ступио на снагу 7. маја 2019.

25 ЗК, чл. 6 ст. 1 и 2.

уговора и после ње се, у начелу, више не воде преговори. Након понуде следи прихват који нема никакву посебну садржину изузев бланко саглашавања с понудом у намери да се закључи уговор предложене садржине. Прихват је, дакле, адресована изјава воље понуђеног, његово пуко саглашавање с коначним предлогом понудиоца, учињено у намери да се ступи у уговорни однос.

У нашем правничком језику понуда се редовно ближе одређује као коначни предлог за закључење уговора. Тај предлог наравно мора да има одређена својства да би производио намеравано правно дејство.²⁶ Насупрот томе, у Закону о конверзији прави се разлика између понуде и предлога уговора, као да је понуда једно а предлог уговора (с планом отплате) нешто сасвим друго. Коначно, да би се једна изјава воље уопште квалификовала као понуда, она по дефиницији мора да садржи све битне елементе будућег уговора, што код кредита подразумева и план отплате.²⁷

Ова нормативна конфузија допринела је томе да уговори о конверзији садрже одредбе као што је ова:²⁸

„Банка се обавезује да, на основу Закона о конверзији, Понуде за конверзију дуга прихваћене од стране Корисника кредита и овог Уговора о конверзији, преостали износ дуга од CHF (*износ*) конвертује у дуг индексиран у еврима по курсу за конверзију [...]“

из чега се види, прво, да банка сматра да прихваћена понуда за закључење уговора о конверзији и уговор о конверзији нису једно те исто и, друго, да банка сматра да је уговор о конверзији правни посао обвезивања те да из њега настаје *обавеза* банке да спроведе конверзију. Да је реч о правном послу располагања, конверзија би била његово непосредно коначно правно дејство.²⁹

Повучене конфузијом коју је створио законодавац, банке су, на пример, тражиле од корисника кредита да потпишу изјаве следеће садржине:³⁰

„изјављујем да Понуду банке за закључење уговора о конверзији преосталог дуга из наведеног уговора о кредиту прихватам у це-

26 Детаљно о овоме уместо свих: Миодраг В. Орлић, *Закључење уговора*, Београд, 1993, 223 и даље.

27 Закон о заштити корисника финансијских услуга – ЗЗКФУ, *Службени гласник РС*, бр. 36/2011 и 139/2014, чл. 19. То значи да и понуда и предлог уговора из чл. 6 ЗК треба да садрже план отплате: понуда по ЗЗКФУ, а предлог уговора по ЗК.

28 Доступно у архиви аутора.

29 В. Водинелић, 459–460.

30 Доступно у архиви аутора.

лости и желим да приступим закључењу Уговора о конверзији дуга, сачињеног у складу са наведеним законом, прихваћеном Понудом за конверзију дуга и предлогом Уговора о конверзији дуга који ми је достављен уз Понуду.“

Овако сročена изјава заснива се на погрешним представама да понуда није већ сама по себи коначан предлог за ступање у уговорни однос тачно одређене садржине, да прихватањем понуде уговор још увек није закључен,³¹ да прихваћена понуда није уговор, него да се прихватањем понуде само манифестује воља да се у неком тренутку у будућности приступи закључењу уговора. У практичном смислу то ствара могућност да после овакве изјаве о прихватању банка кориснику понуди закључење уговора који се садржински разликује од оне понуде с којом се корисник већ овако изричито сагласио.

2. Предмет законске обавезе банке

Поред *понуде за закључење уговора о конверзији и предлога уговора којим се врши конверзија*, законодавац помиње и *коначан текст уговора којим се врши конверзија*.³² Тај текст споразумно утврђују банка и корисник кредита, након што банка учини понуду коју је по закону дужна да учини. Из тога следи да законска обавеза банке није само да кориснику кредита учини понуду одређене садржине него и да се упусти у преговоре о садржини будућег уговора ако то од ње тражи корисник кредита.

Треба узети да обавезу преговарања има само банка, а не и корисник. Корисник може просто да прихвати иницијалну понуду за закључење уговора о конверзији, а банка може да се ослободи своје законске обавезе да преговара само ако постоји стварна могућност за вођење преговора. Допуштајући да се коначни текст уговора о конверзији разликује од иницијалне банчине понуде, законодавац имплицитно прихвата да уговор о конверзији може да садржи и неке елементе који нису предвиђени одредбама Закона о конверзији (рецимо, нови рок за отплату).

Закон о конверзији не уређује последице пропуштања банке да уприличи преговоре које је корисник кредита тражио од ње. Корисник кредита може да одбије иницијалну понуду банке, али да ипак жели конверзију. Рецимо, корисник кредита може да оспори неки елемент

31 И понуда и прихват учињени су у писаној форми, то јест у законској конститутивној форми уговора о кредиту.

32 Видети поменути чл. 6 ст. 2 ЗК.

понуде и да тражи да банка то измени (чиме се ефективно упустио у преговоре), или да са своје стране учини контрапредлог (контрапону-ду), или да одбије иницијалну понуду у целости и позове банку на преговоре. У тим случајевима банка је дужна да створи услове за стварно вођење преговора. Банка не може да се ослободи своје законске обавезе тако што ће учинити иницијалну понуду и потом игнорисати корисников контрапредлог или позив на преговоре.

У српском праву преговори не обавезују. Обавеза да се ступи у преговоре не значи да је страна дужна да преговара с успехом, то јест да преговори морају да се окончају закључењем уговора.³³

Законска обавеза банке да преговара може само да буде обавеза средства, то јест обавеза банке да се упусти у преговоре на савестан и поштен начин, а никако обавеза циља, то јест обавеза да се започети преговори окончају закључењем уговора. Банка се ослобађа законске обавезе преговарања ако преговара у складу с начелом савесности и поштења, независно од исхода тих преговора. То значи да одбијање иницијалне понуде банке и оптирање за преговоре генерише одређени правни ризик за корисника кредита, јер то може да се оконча неуспешним преговорима у којима се банка понашала савесно.

Пословне банке су (биле) дужне да корисницима који на то имају право учине понуду за закључење уговора о конверзији у року од 30 дана од дана ступања на снагу овог закона. Треба узети да је тај рок прописан у циљу заштите интереса корисника кредита, а уговоре о конверзији који би евентуално били закључени по истеку законског рока од 30 дана не треба сматрати незаконитим.

Банка је слободна да учини понуду за закључење уговора о конверзији и после истека овог законског рока. Ипак, у том случају отворило би се питање да ли је држава дужна да поступи по захтеву банке за накнаду трошкова у вези с конверзијом и умањењем дуга,³⁴ односно да ли јавни бележници и други носиоци јавних овлашћења и у таквим случајевима имају обавезу да услуге у вези с конверзијом пружају без накнаде.³⁵

Корисник кредита је слободан да сам иницира закључење уговора о конверзији, како за време трајања поменутог законског рока, тако и по његовом истеку. Корисник кредита може, рецимо, да упути бан-

33 ЗОО, чл. 30 ст. 1: „Преговори који претходе закључењу уговора не обавезују и свака их страна може прекинути кад год хоће.“ Видети: Младен Драшкић, „Члан 30. Преговори“, *Коментар Закона о облигационим односима* (уредници Борислав Т. Благојевић, Врлета Круљ), Књига I, Београд, 1983, 115–120; М. Орлић, 19 и даље.

34 ЗК, чл. 11.

35 ЗК, чл. 12.

ци позив на понуду под законским условима, или да јој упути позив на преговоре о закључењу уговора о конверзији, или да сам учини понуду за закључење тог уговора под законом прописаним условима. Ако корисник предузме неку од ових иницијатива након истека законског рока, банка је слободна да га одбије.

Остаје питање које су правне последице пропуштања банке да у законом предвиђеном року понуди кориснику кредита закључење уговора о конверзији, односно њеног оглушења о понуду или позив корисника кредита. Закон о конверзији о томе ћути, то јест не прописује за то никакву санкцију, никакву правну последицу. Корисник кредита могао би да покуша да захтева накнаду по правилима о вануговорној одговорности за штету причињену несавесним поступањем у предуговорној фази.³⁶

3. Обавештење о прихватању понуде и прихватање понуде

Изјава о прихватању понуде у српском праву производи правно дејство у часу када је прими понудилац.³⁷ У том часу уговор је закључен. Прихват понуде може да се повуче ако изјава о повлачењу прихвата стигне понуђеноме најкасније заједно с прихватом. Насупрот томе, прихват се не може опозвати, јер је његово дејство тренутно. После закључења, уговор може да престане на различите начине међу којима се не налази опозив прихвата. Из прихвата не настаје никаква обавеза за понуђеног, па ни обавеза да по изјављеном прихвату предузме нешто да би дошло до закључења уговора. Закључење уговора јесте непосредна, тренутна и коначна правна последица изјаве о прихватању понуде.

Међутим, одредбе новог закона не уважавају ова свима позната и добро устаљена правила о прихвату понуде, него граде једну сложenu конструкцију у којој корисник кредита прво прихвата понуду банке за закључење уговора о конверзији, потом о томе обавештава банку у законском року, а онда приступа закључењу уговора с банком.³⁸

Прихватање понуде за конверзију се ту, изгледа, разуме као формирање свести и воље корисника кредита да жели да прихвати понуду банке, то јест као његова унутрашња, неманифестована одлука о ступању у уговорни однос. Да би ту своју одлуку спровео, корисник кредита мора у законском року о њој да обавести банку. Када понуђени корисник кредита обавести банку, то јест понудиоца, да је одлучио да прихвати конверзију, из тог обавештења настаје обавеза за корисника

36 ЗОО, чл. 30.

37 ЗОО, чл. 39 ст. 1. Детаљно о прихвату понуде уместо свих: М. Орлић, 314 и даље.

38 ЗК, чл. 7 ст. 1.

кредита да приступи закључењу уговора о конверзији. Другим речима, ни благовремено обавештење банке о интимној одлуци корисника кредита да прихвати банчину понуду не представља прихват те понуде, односно не доводи до закључења уговора о конверзији. Да би коначно дошло до закључења тог уговора, мора да уследи још једна изјава воље корисника кредита усмерена на прихватање иницијалне обавезне понуде банке или пак понуде која је формулисана на основу преговора вођених након што је банка дала ту своју иницијалну понуду.

Постоји и могућност да корисник кредита у законском року из чл. 7 ЗК обавести банку да је одлучио да прихвати понуђену конверзију, али да потом одбије да приступи закључењу уговора о конверзији. У том случају би макар хипотетички могло да се постави питање да ли је корисник кредита несавесно преговарао о закључењу уговора о конверзији.

Не може се са сигурношћу знати да ли је законодавац заиста намеравао да у потпуности занемари затечена јасна законска правила о правном дејству изјаве о прихватању, то јест да пропише ову компликовану тростепену процедуру у којој изрази прихват понуде и закључење уговора не значе оно што већ деценијама нормално значе у српском праву и правничком језику. Већа је вероватноћа да је конфузни језички израз чл. 7 Закона о конверзији последица начина на који је тај пропис написан и усвојен – инструментално, на брзину и без стварне расправе о правнополитичким, садржинским и номотехничким питањима.

4. Уговор о конверзији

У Закону о конверзији користе се два израза да означе исту ствар: „уговор о конверзији“ и „уговор којим се врши конверзија“. Као што је речено, израз „уговор којим се врши конверзија“ имплицира да је реч о правном послу располагања, то јест да је конверзија непосредна коначна правна последица тог уговора. Израз „уговор о конверзији“ допушта и да то буде правни посао обвезивања, то јест да из њега тек настаје обавеза да се конверзија спроведе. Треба узети да законодавац користи ова два израза као синониме.

Законодавац не дефинише ни конверзију, ни уговор о конверзији односно уговор којим се врши конверзија. Будући да конверзија из Закона о конверзији није ништа друго до вансудска, споразумна ревизија то јест измена пуноважног уговора о кредиту, коју је једна уговорна страна по закону дужна да понуди другој, треба узети да је тако схваћена конверзија непосредна и коначна последица уговора о конверзији.

Уговор о конверзији има непосредно и коначно ревидирајуће дејство: самим тим уговором спроводи оно што законодавац назива конверзијом.

Треба узети да се законски захтев форме за уговор о кредиту односи и на уговор о конверзији. Ако је пак уговор о кредиту закључен у строжој уговореној форми од оне која се тражи законом,³⁹ за уговор о конверзији требало би да буде довољна форма која се по закону захтева за уговор о кредиту.⁴⁰ На пример, законска форма уговора о кредиту јесте обична писмена форма, али је конкретан уговор о кредиту закључен у строжој уговореној форми – потписи уговорних страна оверени су код јавног бележника. За измену тог уговора о кредиту није неопходна легализација потписа, довољна је обична писмена форма.

Под конверзијом из Закона о конверзији мисли се заправо на вансудску споразумну ревизију пуноважног уговора о стамбеном кредиту индексираном у швајцарским францима. По својој природи, смислу и циљу то није преображај или претварање ништавог уговора у пуноважан,⁴¹ него измена пуноважног уговора који производи правно дејство *ab initio* – и наставиће да производи исто дејство ако не буде био измењен уговором о конверзији.

Законом је прописана обавеза даваоца кредита да своме саговорнику, кориснику кредита, понуди закључење тог (тако схваћеног) уговора о конверзији. Законом је прописана и садржина те обавезне понуде. Остаје да се види да ли је законодавац уредио минималну садржину обавезне банчине понуде, или та понуда може да садржи и неке друге, допунске елементе који се не помињу у Закону о конверзији.

Законска обавеза банке да понуди ревизију пуноважног уговора представља *ex post* задирање у начело *pacta sunt servanda*. Основно је правило да је сваки уговорник дужан да своје уговорне обавезе изврши онако како гласе и да је одговоран за њихово неиспуњење.⁴² Обавезујући једну уговорну страну да неопозиво понуди измену пуноважног уговора и прописујући садржину те измене, законодавац је накнадно ослободио

39 То што законодавац захтева одређену форму за настанак одређеног уговора – не значи да је забрањено уговарање форме која је строжа од законске, већ је оно *ипсум њре* дозвољено. Детаљно о томе: Марија Караникић Мирић, „Уговорена форма уговора о отуђењу непокретности“, *Српска њолиџичка мисао*, бр. 2/2015, 313–339.

40 Према чл. 69 ст. 2 ЗОО уговорници увек могу и неформалним споразумом да раскину, измене или допуне уговор за чије су закључење уговорили посебну форму као битну. Другим речима, ако се друкчије не уговори, споразум уговорних страна о битној форми будућег уговора односи се само на тај предметни, уговор, а не и на уговоре којима га стране раскидају, мењају или допуњавају. М. Караникић Мирић (2015), 331–332.

41 Не ради се, дакле, о конверзији из чл. 106 ЗОО.

42 ЗОО, чл. 17 ст. 1.

корисника кредита обавезе да изврши своју уговорну обавезу онако како гласи. Истовремено, законодавац је доцније установио изузетак од начела слободе уговарања,⁴³ тако што је обавезао банку да понуди своје саговорнику закључење уговора којим се мења постојећи уговорни однос.

Пре доношења Закона о конверзији уговорна страна која је желела ревизију пуноважног уговора о стамбеном кредиту везаном за швајцарски франак могла је ту своју жељу да оствари на два начина. Прво, могла је да преговара с другом уговорном страном о споразумним изменама постојећег пуноважног уговора. То би подразумевало слободно изражену вољу друге уговорне стране да се постојећи уговор споразумно измени. Друго, могла је да се позове на институт раскида или измене уговора због промењених околности.⁴⁴ Међутим, тада би и за ревизију и за раскид морали да буду испуњени одређени законом прописани услови.

Усвајањем Закона о конверзији отклоњени су услови који су иначе неопходни за ревизију пуноважног уговора: пристанак друге уговорне стране на споразумну измену уговора или пак испуњеност законских услова за судску ревизију услед промењених околности.

Законом о конверзији омогућено је да корисник кредита изазове ревизију пуноважног уговора о кредиту без обзира на вољу друге уговорне стране (прописана је обавеза банке да кориснику предложи ревизију) и без обзира на испуњеност услова који би се иначе по закону захтевали за измену уговора због промењених околности.

Какву ревизију уговора је банка дужна да понуди кориснику кредита?⁴⁵ Банка је дужна да понуди конверзију преосталог дуга по кредиту у дуг индексан у еврима по курсу за конверзију. Под „преосталим дугом“ мисли се на износ преостале главнице увећан за износ доспеле а ненаплаћене редовне камате, на дан закључења уговора којим се врши конверзија. Износ који се добије на тај начин умањује се за 38%. На то се даље обрачунава камата коју је банка имала у понуди за стамбене кредите у еврима на дан 31. марта 2019, а која може бити променљива или фиксна. У сваком случају променљива каматна стопа не може бити већа од EURIBOR + 3,4%, а фиксна каматна стопа не може бити већа од 4%. Прихватљивост оваквих понуда за конкретног корисника зависи, пре свега, од преосталог рока за отплату и стопе по којој му се тренутно обрачунава камата.

43 ЗОО, чл. 10 ст. 1.

44 ЗОО, чл. 133–136 (установа *rebus sic stantibus*).

45 ЗК, чл. 4.

Да се вратимо на питање може ли банка – у складу с начелом аутономије воље – да понуди кориснику још неке измене или допуне уговора о кредиту поред изложене измене коју је по закону дужна да му понуди, или чак да услови закључење уговора о конверзији корисниковим пристанком на те друге, додатне измене или допуне. Ово прво јесте начелно дозвољено, а друго није.

Законодавац је прописао шта је банка дужна да понуди кориснику кредита, а не и да је дужна да му понуди само оно што је предвиђено Законом о конверзији. Уосталом, сам законодавац предвиђа могућност да банка и корисник кредита споразумно утврде текст коначног уговора о конверзији, односно да воде преговоре у периоду од банчине иницијалне понуде до закључења уговора, као и да се у крајњем исходу обавезна почетна понуда и закључени уговор о конверзији садржински разликују.⁴⁶

Потенцијални проблем може да настане ако је корисник кредита прихватио допуњену понуду која не садржи само обавезне састојке из Закона о конверзији него и друге састојке који су у супротности с другим законима, као што су Закон о заштити корисника финансијских услуга и Закон о заштити потрошача.⁴⁷ Ови прописи се примењују на уговор о конверзији без обзира на то да ли су били на снази у време када је закључен предметни уговор о кредиту. То значи да понуда за закључење уговора о конверзији и тај уговор подлежу контроли по правилима Закона о заштити корисника финансијских услуга и Закона о заштити потрошача.

Законодавац је изричито прописао да се уговор којим се врши конверзија не сматра преновом из закона којим се уређују облигациони односи.⁴⁸ Тиме је вероватно желео да избегне правне последице новације, као што су прекид рокова, престанак обезбеђења и остало. Међутим, могућност давања „обогаћене“ понуде, односно могућност да уговор о конверзији садржи и неке друге састојке поред оних који су обавезни по Закону о конверзији, указује на то да законска одредба у искључењу новаторних ефеката може да се веже само за уговорну одредбу о валутној клаузули, а не за све могуће одредбе уговора о конверзији.

V Пракса закључења уговора на темељу Закона о конверзији

Пословне банке су корисницима кредита слале обавештења о новој законској могућности уговорне конверзије дуга индексираног у

46 ЗК, чл. 6 ст. 2.

47 Закон о заштити потрошача, *Службени гласник РС*, бр. 62/2014, 6/2016 и 44/2018.

48 ЗК, чл. 8 ст. 1.

швајцарским францима у дуг индексан у еврима.⁴⁹ Такво обавештење су насловљавале као понуду и уз њега су достављале нацрт уговора о конверзији и план отплате кредита индексан у еврима на дан закључења уговора о конверзији. Банке су по правилу оптирале за променљиву каматну стопу.

У нацртима уговора о конверзији банке су обично захтевале да уговорници сагласно констатују да је уговарање валутне клаузуле у тренутку закључења уговора о кредиту било дозвољено и у складу с прописима који су тада били на снази. Таква уговорна одредба, наравно, нема правни значај: ако је уговарање валутне клаузуле било допуштено, оваква уговорна констатација је непотребна, а ако је уговарање валутне клаузуле било забрањено, онда се валутна клаузула не може на овај начин накнадно оснажити. Банке су се вероватно надале да ће таквим уговорним одредбама утицати да кориснике кредита да не покрећу поступке за утврђење ништавости валутне клаузуле односно да одустану од поступака које већ воде.

Банке су корисницима кредита давале понуде које садрже и неке одредбе које нису предвиђене Законом о конверзији. Рецимо, нацрти уговора о конверзији које су саставиле банке садрже могућност да се посебно преговара о року отплате конвертованог дуга.

Неке банке су настојале да уговором о конверзији уреде комуникацију с корисником, то јест да успут посебно уговоре да ће му убудуће сва обавештења слати електронском поштом, односно да прибаве пристанак корисника кредита за коришћење нових средстава за комуникацију.

У једном нацрту уговора о конверзији стоји да се стављањем потписа на предметни уговор корисник саглашава да га у случају доцње банка опомиње путем телефона, СМС порука, електронског и мобилног банкарства, коришћењем аутоматизованих система позивања, електронском поштом, коришћењем апликација и друштвених мрежа као што су *Viber*, *WhatsApp* и *Facebook*, *chat*-ом, преко интернет портала, поштом, и то користећи једно од наведених средстава комуникације или њихову комбинацију. Тим нацртом се предвиђа и да корисник кредита сноси трошак ових опомена у износу од РСД 385 по опомени, као и „све друге трошкове проистекле из остваривања права банке из овог уговора“.⁵⁰

Фиксирање трошкова слања опомене и пропуштање да се ограничи број односно фреквенција тих опомена значи да је висина трошкова које би могао да сноси корисник кредита који падне у доцњу у потпуности

49 Примери тих понуда и нацрта уговора о конверзији из праксе пословних банака доступни су у архиви аутора. На њима се заснива овај одељак рада.

50 Доступно у архиви аутора.

у власти његовог саговорача, јер би банка без икаквог ограничења могла свакога сата да опомиње таквог дужника. То значи да је предмет обавезе корисника кредита да сноси трошкове опомињања неодређен, што би могао да буде разлог за ништавост ове уговорне одредбе.

У нацртима уговора о конверзији има и доста сувишних одредаба којима се банка и корисник кредита обавезују да ће поштовати закон, односно уговарају примену закона.⁵¹

Нацрти уговора о конверзији садрже и покушаје банака да ограниче властиту уговорну одговорност. Ево примера таквих клаузула:

„[...] корисник кредита потврђује да по закључењу овог уговора нема потраживања према банци по основу закљученог уговора о кредиту а у вези с индексирањем кредита из уговора о кредиту у швајцарским францима.“

Ако је реч о кориснику који је већ тужио банку, додаје се оваква одредба:

„Корисник кредита потврђује да по закључењу овог уговора неће наставити прекинути парнични поступак те да ће обавестити поступајући суд да се одриче тужбеног захтева ради правоснажног окончања тог поступка.“

Корисник кредита квалификује се као потрошач⁵² а уговор о конверзији подлеже контроли по одредбама Закона о заштити корисника финансијских услуга и Закона о заштити потрошача без обзира на то да ли су ови закони били на снази у време када је закључен уговор о кредиту. Закон о заштити потрошача предвиђа да потрошач не може да се одрекне права утврђених тим законом и да су ништаве уговорне одредбе које директно или индиректно ускраћују или ограничавају та потрошачева права.⁵³ То, на пример, значи да корисник кредита не може да се одрекне законске заштите од неправичних одредаба које евентуално садржи уговор о конверзији. У вези с уговорним одрицањем од туж-

51 Ево пар примера: „Корисник кредита се обавезује да новчане обавезе по основу овог уговора измирује уредно и благовремено у складу са планом отплате кредита.“ „У случају да корисник кредита не измири своје обавезе о року њихове доспелости, на све доспеле а неизмирене износе банка обрачунава затезну камату у складу са Законом о затезној камати. У случају да је уговорена каматна стопа виша од стопе затезне камате, уговорена камата тече и након што корисник кредита доспе у доцњу.“ „Уговорне стране су се сагласиле да се овај уговор о конверзији не сматра уговором о преносу у смислу закона којим се уређују облигациони односи.“ Доступно у архиви аутора.

52 ЗК, чл. 2 ст. 1 тач. 2.

53 ЗЗП, чл. 3 ст. 1 и 2.

беног захтева у истом закону стоји да се неправичном сматра уговорна одредба која за предмет или последицу има:⁵⁴

„искључење или ограничење права потрошача да покрене одређени поступак или да употреби одређено правно средство за заштиту својих права.“

Реч је о уговорној одредби с тзв. црне законске листе, за коју се неоториво претпоставља да је неправична и последично ништава односно да не обавезује потрошача. Српско потрошачко право је од 2010. године усклађено с минималним захтевима Директиве о неправичним одредбама у потрошачким уговорима.⁵⁵ Поред генералне клаузуле о томе шта се сматра неправичним у овом контексту, преузете су у српско право и још две листе неправичних одредаба.⁵⁶ На црној листи налазе се уговорне одредбе за које се неоториво претпоставља да су неправичне, а на сивој одредбе чија се неправичност обориво претпоставља.

Конечно, одредбе Закона о парничном поступку прописују да суд неће дозволити располагања странака која су у супротности с принудним прописима, јавним поретком, правилима морала и добрим обичајима⁵⁷ те да одрицање од тужбеног захтева изјављено на рочишту или у поднеску тужилац може да опозове до доношења пресуде и без пристанка туженог.⁵⁸ Уговорно обвезивање на одрицање од тужбеног захтева или пак од процесног овлашћења да се то одрицање опозове нема правно дејство.

Наша правна теорија сматра да су процесни уговори допуштени само ако су посебно уређени законом (на пример, споразум о месној надлежности, арбитражни споразум, судско поравнање као мешовити уговор који садржи и процесне и материјалне елементе). Процесни уговори који нису предвиђени законом не производе правно дејство.⁵⁹ То

54 33П, чл. 44 ст. 1 тач 3.

55 Директива о неправичним одредбама у потрошачким уговорима (Directive 93/13/EEC of 5 April 1993 on unfair terms in consumer contracts, *OJ L* 95, 21 April 1993), 29–34.

56 33П, чл. 44–45. Иста правила налазила су се у чл. 47–48 33П из 2010. Оба каталога су преузета из Предлога Директиве о правима потрошача (Proposal for a Directive on consumer rights, COM (2008) 614). Каталогзи су изостављени из коначног текста те Директиве. Детаљно излагање о томе видети у: Марија Караникић Мирић, „Утицај Директиве о правима потрошача на српско потрошачко право“, *Право и њивреда*, бр. 7–9/2017, 570–588.

57 Закон о парничном поступку – ЗПП, *Службени гласник РС*, бр. 72/2011, 49/2013, 74/2013, 55/2014 и 87/2018, чл. 3.

58 ЗПП, чл. 349 ст. 5.

59 Боривоје Познић, Весна Ракић Водинелић, *Грађанско процесно право*, 17. издање, Београд, 2015, 262.

се односи и на уговоре којима се странка обавезује да се одрекне тужбеног захтева односно да не опозове одрицање од тужбеног захтева и томе слично.

Када се све то узме у обзир, у пракси би могло би да се отвори питање може ли корисник кредита уговором о конверзији да се одрекне свих својих потраживања у вези с индексирањем, а поготово може ли уговором да се обавезе на одрицање од тужбеног захтева којим је конзумирано и одрицање од процесног овлашћења тужиоца да једнострано опозове своје одрицање од тужбеног захтева до пресуђења.

VI Закључак

Закон о конверзији уређује вансудску споразумну ревизију пуноважног уговора о стамбеном кредиту индексираним у швајцарским францима. Њиме су ефективно отклоњени услови који су иначе неопходни за ревизију пуноважног уговора: престанак друге уговорне стране на споразумну измену уговора или пак испуњеност законских услова за судску ревизију услед промењених околности. Омогућено је да корисник кредита исходује измену пуноважног уговора без обзира на вољу друге уговорне стране (прописана је обавеза банке да кориснику понуди измену законом одређене садржине) и без обзира на испуњеност услова који би се иначе по закону захтевали за позивање на установу *rebus sic stantibus*.

Закон о конверзији спада у интервентне прописе који се у последње време доносе у циљу решавања појединачних спорних друштвених ситуација које доносиоци политичких одлука перципирају као акутан социјални или политички проблем. Тај закон одступа од основних номотехничких и догматичких постулата. Писан је инструментално и на брзину. Овде је показано да се многе његове мањкаве одредбе језички и концепцијски правно-системски не уклапају у затечена правила о закључењу уговора.

Коначно, Закон о конверзији је само један пример законодавног популизма. О тој друштвеној и правној појави до сада је највише писано у области кривичног права.⁶⁰ Правна наука би требало да посвети више пажње ширењу законодавног популизма у другим областима, друштвеним и правним последицама интервентних прописа, њиховом поређењу са судским популизмом те механизмима који би једно друштво могли да учине отпорнијим на овакве појаве.

60 Видети преглед литературе у: Nicola Lacey, „Populism and the Rule of Law“, *Annual Review of Law and Social Science*, Volume 15, 2019, 81.

Коришћена литература

- Беговић Борис, „Валутна клаузула: сврха, дилеме и могући исходи“, *Право и њривреда*, бр. 10–12/2016.
- Беговић Борис, „Ревизионизам на делу: наставак саге о валутној клаузули“, *Правни живој*, бр. 11/2017.
- Беговић Борис, „Тријумф идеје над разумом: правноекономски коментар правног схватања Врховног касационог суда о пуноважности валутне клаузуле“, *Право и њривреда*, бр. 4–6/2019.
- Беговић Борис, Илић Никола, „Корак напред, четири корака назад: Врховни касациони суд још једном о валутној клаузули“, *Право и њривреда*, бр. 10–12/2017.
- Беговић Борис, Илић Никола, „Порекло заблуде о сврси валутне клаузуле“, *Анали Правној факултетна у Београду*, бр. 2/2017.
- Водинелић Владимир В., *Грађанско њраво. Увод у грађанско њраво и Ојшћи део грађанској њрава*, 3. издање, Правни факултет Универзитета Унион – Службени гласник, Београд, 2017.
- Драшкић Младен, „Члан 30. Преговори“, *Коментар Закона о облигационим односима* (уредници Борислав Т. Благојевић, Врлета Круљ), Књига I, Савремена администрација, Београд, 1983.
- Живковић Милош, „Кратка правна анализа правног схватања ВКС о пуноважности валутне клаузуле код уговора о кредиту у швајцарским францима и конверзији“, *Право и њривреда*, бр. 4–6/2019.
- Илић Никола, „Кредити индексирани у швајцарским францима и инвестициона арбитража“, *Право и њривреда*, бр. 4–6/2019.
- Јовановић Милан, „Анализа правних и економских аспеката става Врховног касационог суда о пуноважности валутне клаузуле код уговора о кредиту у швајцарским францима и конверзији“, *Право и њривреда*, бр. 4–6/2019.
- Караникић Мирић Марија, „Уговорена форма уговора о отуђењу непокретности“, *Српска њолићичка мисао*, бр. 2/2015.
- Караникић Мирић Марија, „Утицај Директиве о правима потрошача на српско потрошачко право“, *Право и њривреда*, бр. 7–9/2017.
- Караникић Мирић Марија, „Штета услед нежељеног рођења и нежељеног живота: Осврт на Зојин закон“, *Анали Правној факултетна у Београду*, бр. 1/2016.
- Lacey Nicola, „Populism and the Rule of Law“, *Annual Review of Law and Social Science*, Volume 15, 2019.
- Орлић Миодраг В., *Закључење уговора*, Институт за упоредно право, Београд, 1993.

Познић Боривоје, Ракић Водинелић Весна, *Грађанско процесно право*, 17. издање, Службени гласник, Београд, 2015.

Слијепчевић Драгиша, „Примена валутне клаузуле и променљиве каматне стопе у уговору о кредиту“, *Билтен судске праксе привредних судова*, бр. 4/2016.

Marija KARANIKIĆ MIRIĆ, PhD

Full-time professor at the University of Belgrade Faculty of Law

THE LAW ON CONVERSION OF HOUSING LOANS INDEXED TO SWISS FRANCS AS AN EXAMPLE OF EMERGENCY LEGISLATION

Summary

The Law on Conversion of Housing Loans Indexed to Swiss Francs was enacted in a shortened procedure in April 2019, with the aim of providing special ex post facto legal protection to the consumers engaged in long-term housing loans with a currency clause in CHF. This paper firstly examines the relatively new practice of the Serbian legislature to act in the interventionist manner, that is, to change or adopt the laws for the purposes of addressing the individual contentious social issues that political decision makers perceive as acute social or political problems. The newly adopted Law on Conversion falls under such category of “interventionist” or “emergency” legislation. The paper then discusses certain provisions of the new law that do not fit well with the well-established rules on contract formation. Finally, the paper presents the current banking practice of concluding conversion agreements in line with the said piece of “emergency” legislation.

Key words: *Emergency legislation. – Law on Conversion of Housing Loans Indexed to Swiss Francs. – Offer. – Acceptance. – Conversion.*

Датум пријема рада: 25. 2. 2020.

Датум прихватања рада: 3. 3. 2020.